

**Meslek Yüksekokullarında Nitelikli Ara Eleman İhtiyacını
Karşılamada Yeni Arayışlar: 3+1 İşbaşı Eğitim Modeli Honaz Meslek
Yüksekokulu Örneği**

*New Quests to Meet the Need of Qualified Intermediate Staff at
Vocational School: 3+1 On-The-Job Training Model - The Example of
Honaz Vocational School*

Yrd. Doç. Dr. Bülent ARPAT

*Pamukkale Üniversitesi
Honaz Meslek Yüksekokulu
Pamukkale University Honaz Vocational School
barpat@pau.edu.tr*

Öğr. Gör. Veli Rıza KALFA

*Pamukkale Üniversitesi
Honaz Meslek Yüksekokulu
Pamukkale University Honaz Vocational School
vrkalfa@pau.edu.tr*

Öğr. Gör. Adnan AKŞİT

*Pamukkale Üniversitesi
Honaz Meslek Yüksekokulu
Pamukkale University Honaz Vocational School
aaksit@pau.edu.tr*

Doç. Dr. Burak ÇAMURDAN

*Pamukkale Üniversitesi
Honaz Meslek Yüksekokulu
Pamukkale University Honaz Vocational School
bcamurdan@pau.edu.tr*

Temmuz 2017, Cilt 8, Sayı 2, Sayfa: 76-94
July 2017, Volume 8, Number 2, Page: 76-94

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

©2010-2017

www.calismailiskileri.org

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL
Abdurrahim ŞENOCAK
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF
Dr. Elif ÇELİK

EDİTÖR YARDIMCISI/ASSOCIATE EDITOR
Berna YAZAR ASLAN

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES
ECONLIT - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION
PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR
DİLİ / LANGUAGE
TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - *TURKISH and ENGLISH*

PRINT ISSN
2146 - 0000
E - ISSN
2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Dr. Serhat AYRIM - ÇSGB
Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN - *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR - *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN - *Gazi Üniversitesi*
Yrd. Doç. Dr. Nergis DAMA - *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Dr. Elif ÇELİK - ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield - UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University - CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özey MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Doç. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*
Dr. Tayo FASHOYIN *International Labour Organization - CH*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *Türkiye Bilimler Akademisi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN *TODAİE*
Prof. Dr. İbrahim AYDINLI *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *TBMM*
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Erdal ÇELİK *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. E. Murat ENGİN *Galatasaray Üniversitesi*
Prof. Dr. Bülent ERDEM *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Nükhet HOTAR *TBMM*
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Gedik Üniversitesi*
Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU *Atılım Üniversitesi*

Prof. Dr. İnsan TUNALI Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih UŞAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Recep VARÇIN Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Erinç YELDAN İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Engin YILDIRIM Anayasa Mahkemesi
Doç. Dr. Yücel UYANIK Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Erdiñ YAZICI Gazi Üniversitesi

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Meslek Yüksekokullarında Nitelikli Ara Eleman İhtiyacını Karşılama Yeni Arayışlar: 3+1 İşbaşı Eğitimi Modeli – Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği

New Quests to Meet the Need of Qualified Intermediate Staff at Vocational School: 3+1 On-The-Job Training Model - The Example of Honaz Vocational School

Bülent Arpat¹

Veli Rıza Kalfa²

Adnan Akşit³

Burak Çamurdan⁴

Öz

Mesleki ve teknik yükseköğretimin nitelik sorunu, emek piyasalarının ihtiyaç duyduğu ara elemanları temin edememelerine neden olmaktadır. 3+1 işbaşı eğitim programları, meslek yüksekokullarında bu sorunu çözmek için uygulanan bir modeldir. Bu çalışmanın amacı, Honaz Meslek Yüksekokulunda okuyan ve işbaşı eğitim programı kapsamında bulunan öğrencilerin, işbaşı eğitim programından elde ettikleri memnuniyet algılarına etkisi olan faktörlerin istatistiksel analiz yöntemleriyle belirlenmesidir. Anketlerden elde edilen verilere parametrik testlerin uygulanabilmesi için gerekli olan varsayımların sağlanması nedeniyle bağımsız örneklem t ve ANOVA testleri uygulanmıştır. Analiz sonuçlarından kadın öğrencilerin erkek öğrencilere, bahar döneminde staj yapan öğrencilerin güz döneminde staj yapan öğrencilere, normal öğretimde okuyan öğrencilerin, ikinci öğretimde okuyan öğrencilere, İşkur üzerinden staj yapan öğrencilerin, üniversite üzerinden staj yapan öğrencilere, servisin hizmeti verilen işletmelerde eğitim alan öğrencilerin servis hizmetinin verilmediği işletmelerde eğitim alan öğrencilere göre işbaşı eğitim programından daha fazla memnuniyet algısına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Meslek Yüksekokulu, İşbaşı Eğitimi, Staj, İşgücü.

Abstract

The quality problem of vocational and technical higher education leads to the inability to provide qualified laborers needed by labor markets. 3 + 1 on-the-job training programs are an applied model to solve this problem in vocational colleges. The aim of this study is to determine the factors that affect the perceived satisfaction levels, which is obtained from the on-the-job training program, of students who are studying at Honaz Vocational School and covered by on-the-job training program by statistical analysis methods. T and ANOVA tests were applied for verifying assumptions required to be able to apply parametric tests to the data obtained from the questionnaires. It is understood from analysis results that female students, internship students in spring semester, students studying in normal education, internship students via Iskur, students trained in enterprises provided by the service have more perceived satisfaction from on-the-job training program than male students, internship students in fall semester, students studying in secondary education, internship students via university, students trained in enterprises not provided by the service respectively.

Keywords: Vocational School, On-The-Job Training, Internship, Labor Force.

Giriş

Meslek yüksekokulları lise sonrası eğitimine devam etmek isteyen, meslek lisesini bitirmiş öğrencilerin alanlarında sınavsız kayıt yaptırdığı ya da diğer lise mezunlarının da

¹ Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Honaz Meslek Yüksekokulu, barpat@pau.edu.tr

² Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Honaz Meslek Yüksekokulu, vrkalfa@pau.edu.tr

³ Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Honaz Meslek Yüksekokulu, aaksit@pau.edu.tr

⁴ Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Honaz Meslek Yüksekokulu, bcamurdan@pau.edu.tr

yükseköğretime geçiş sınavına girerek başarılı olduğu takdirde kayıt yaptırabildiği bir yükseköğretim kurumudur. Dört yarıyılık süre içinde meslek yüksekokullarında eğitim gören öğrenciler sektörün nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamak üzere yetiştirilmekle birlikte, ülkemiz sanayisinin en fazla ihtiyaç duyduğu ara eleman ihtiyacını karşılayacak en önemli eğitim kurumu olarak görülmektedir (Göktürk, 2010). Meslek yüksekokulu mezunlarında aranan özellikler problem çözme ve karar verme becerisine sahip, sorumluluk üstlenebilen, mesleği ile ilgili temel bilgi ve beceriye sahip, farklı kültür ve anlayıştaki insanlarla iletişim kurabilen, yabancı dil bilen, bilgisayar kullanma becerisine sahip, kaynakları verimli kullanabilen olarak tarif edilmektedir (İçli, 2007:264). Ancak meslek yüksekokullarınca bu profilde meslek mensuplarının yetiştirilemediği, mezunlarının piyasaların ihtiyaç duyduğu yeterli bilgi ve beceriye sahip nitelikten uzak olduğu pek çok sanayici / iş adamı tarafından ifade edilmektedir (Alkan vd., 2014). Meslek yüksekokullarının tarif edilen niteliklerde mezunlar verilebilmesi için çeşitli modeller uygulanmaktadır. Bu modellerden biri de işbaşı eğitimi uygulamasıdır. Meslek yüksekokullarındaki staj uygulaması ile sıklıkla örtüştürülen uygulama, staj ile bazı benzerlikler ve farklılıklar taşımaktadır.

Araştırmanın öğrenci memnuniyeti bağlamında yürütülmesi modelin işlerliği, devamı, geliştirilmesi ve istihdam potansiyeli sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Doğrudan “iş görme” pratiği ile yapılan uygulamadan duyulacak memnuniyetsizliğin işe devamsızlık, öğrenme-çalışma motivasyonu düşüklüğü, mezuniyet sonrası düzgün işlerde istihdam olanağı bulamama gibi olumsuz sonuçlar doğurması söz konusu olabilir.

1. Staj Uygulaması ve İşbaşı Eğitimi

Staj, üniversite öğrencilerinin mezun olmadan önce gerçek yaşamda ve profesyonel ortamlarda bulunmak suretiyle çalışma alanıyla ilgili pratik bilgi ve deneyimlere sahip olmak için oluşturulan bir fırsattır (Renganathan vd., 2012). Beebe vd. (2009) stajı, öğrencilerin kendilerinden daha deneyimli profesyoneller ile etkileşim halinde bulunarak kendi becerilerini görebilmesi ve kendi alanında farklı koşullar altında pratik yapabilmesi için gerçekleştirdikleri, eğitim hayatlarının önemli bir parçasını oluşturan uygulamalı öğrenim evresi olarak tanımlamıştır (Aktaran: Yücekaya vd., 2016).

Meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin okul ile endüstri arasında bağ kurmaları, başka bir ifade ile piyasanın talebi olan ara eleman ihtiyacının karşılanması ancak staj uygulamaları ile mümkündür (Dilay, 2015:1). Çünkü öğrencilerin eğitim süresi boyunca elde ettikleri teorik bilgileri pratiğe dönüştürebilmeleri için iki seçenek bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, uygulama dersleri esnasında ve okulun uygulama birimlerinde yapacağı uygulamalar, ikincisi de işletmelerde yapacağı stajlardır (Emir vd., 2008:277). Okulların uygulama birimlerinin yokluğu, fiziki ya da teknik yetersizlikleri ile ilgili sorunlar, teorik bilginin pratiğe dönüştürülmesinde birinci seçeneği işlevsiz hale getirebilmektedir. Bu durum, işletme stajı uygulamalarını, işgücü piyasasının talebi olan ara eleman ihtiyacını karşılamada daha stratejik hale getirmektedir.

Gerek öğrencilerin öğrenim süresinde edindikleri teorik bilgileri iş yaşamında pratiğe dökülebilmeleri, gerekse iş yaşamı öncesi mesleki tecrübeler kazanmaları ve bu tecrübelerle iş yaşamının sorunlarına hazırlıklı olmaları açısından staj, ön lisans veya lisans öğreniminin önemli parçalarından biridir (Karacan ve Karacan, 2004). Staj, kişiye iş yaşamına ilişkin sorunları tanıma, bu sorunlarla başa çıkma, iş arkadaşları ve üstleri ile iyi iletişim kurabilme, müşterileri tanıma, müşterilerin hangi tür beklentiler içinde olduklarını gözleme ve müşterilerle nasıl sağlıklı iletişim kurulacağı gibi öğrencilere birbirinden değerli bilgiler

kazandırmaktadır. Ayrıca staj uygulamaları ile öğrenciler, derslerde elde ettikleri kuramsal ve uygulamalı bilgi ve deneyimleri gerçek ortamlara yansıtabilme ve gerçek yaşam deneyimine taşıyabilmekte, uyumlaştırabilmekte ve sektördeki gelişmelerden haberdar olabilmektedirler. Bu anlamda staj uygulamaları, öğrencilerin gerçek dünyayı tanımaları için önemli bir fırsattır (Çetin, 2005).

İşbaşı eğitimi ise geniş anlamda stajyerlik, iş rotasyonu, uyum, koçluk, çıraklık ve mentorluk uygulamalarıyla gerçekleştirilmektedir (Yeşil, 2015). Meslek yüksekokullarında yapılan işbaşı eğitimi uygulaması, öğrenci profiliyle yürütülmesinden ve okulların yerleşkesinin dışında yapılmasından dolayı “stajyerlik” modeliyle yürütülmektedir (Akşit vd., 2016:1101). İşbaşı eğitiminin bu niteliği uygulamanın basitçe “staj” olarak algılanmasına neden olmakta, bu tanımlamada geleneksel staj uygulamaları ile zaman zaman iç içe geçmesine neden olmaktadır.

1.1 Avantajları

Staj uygulamaları özellikle mesleki alanda eğitim alan öğrencilere birçok avantaj sağlamaktadır. Öğrencilerin eğitim süreleri içinde işletmelerde gerçekleştirmiş oldukları staj faaliyetleri, öğrencilere mesleki eğitimin önemli sorunlarından biri olan geçmiş bilgileri güncellemeye yardımcı olmalarına olanak tanımaktadır (TOBB, 2007:5; Emir vd., 2010:144). Staj uygulamaları, staj yapan öğrencilerin çalışma hayatı ile ilk kez tanıştıkları döneme karşılık gelmektedir. Öğrencilerin okudukları bölümleri sevmelerinde ve benimsemelerinde stajların çok önemli bir işlevi bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda öğrencilerin bölümleriyle alakalı sektörde çalışma veya çalışmama kararını staj yaparken aldıkları ortaya çıkmaktadır (Taşkın, 2006:90). Staj uygulamaları, öğrencilere kariyer sahibi olmanın ilk aşamasını oluşturma veya belirli bir gelir elde etme gibi önemli yararlar sağlamakla birlikte yaşam boyu öğrenme sürecinde öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırma gibi fonksiyon da üstlenmektedir. Staj yapan öğrencilerle yapılan mülakatlarda öğrenciler, meslek sahibi olmaya hazırlık sürecinde staj uygulamalarının kendileri için “katma değeri en fazla olan bir deneyim” olduğunu ifade etmişlerdir. Morisson (2005) bu kazanımlara ek olarak, idari programlarda okuyan öğrencilerin staj sürecinde liderlik özellikleri kazandıklarını iddia etmekte, yöneticilerin de işletmelerde yapılan günlük faaliyetlerin stajyerler tarafından da uygulanabilmesine izin verilmesini, önem arz eden bir husus olarak ifade etmektedir (Karunaratne ve Perera, 2015).

Öğrencilerin staj dönemleri, mesleki kariyerleri açısından önemli karar noktalarından biridir. Öğrencilerin mezun olduktan sonra staj yaptığı sektörde çalışmaya devam etmeleri, staj uygulamalarının başarılı bir şekilde sonuçlandığını göstermektedir (Tekbalkan, 2015). Bu sonucun elde edilebilmesi, günlük faaliyetlerin stajyerler tarafından yapılmasına izin verilmesi ile doğrudan ilişkilidir.

Staj uygulamasında mevcut iki taraftan biri gelecekte yapacağı iş ile ilgili bilgi, beceri ve deneyim kazanmak isteyen öğrenci iken, diğeri de işinin niteliklerine uygun meslek adayını yetiştirmek üzere gerekli bilgileri staj yapan öğrencilere veren staj yerindeki yetkilidir (Karacan ve Karacan, 2004). Üniversitelere göre değişiklik göstermekle beraber, öğrenciler eğitim gördüğü programın gereklerine ve o programdan beklenen eğitim-öğretime uygun olarak uygulama yapabilecekleri, fiziksel ve nitel kapasite olarak elverişli ve yeterli bulunan kamusal veya özel kurum ve kuruluşlarda, program staj kurulunun belirlediği staj takvimi çerçevesinde tamamlamaktadır (Aydemir, 2016).

Yükseköğretim kurumlarında “staj” ifadesi, özellikle yaz dönemlerinde 15 - 30 gün aralığında yapılan uygulamayı ifade etmektedir. Bu uygulamanın kısa süreli olması (Güler, 2015:423, Karadeniz ve Karadeniz, 2016:795) ve denetiminin zorluğu (Karadeniz ve Kumaş, 2016:751) meslek yüksekokulu öğrencilerinin uygulama becerilerine yeterli katkı sağlamaması nedeniyle eleştirilmektedir. Staj uygulamasının kısa süreli olması, öğrencilerinin mesleki atılganlık düzeylerini de negatif olarak etkilemektedir (Yürekli ve Kalfa, 2016:690). Bu durum stajlarının etkinliğinin arttırılması, mezunların kalifikasyonunun yükseltilmesi için çeşitli arayışları gündeme getirmiştir. “İşbaşı eğitimi” ya da “3 + 1 eğitim modeli” bu arayışın sonucu olarak ortaya çıkan modellerden biridir. Model, fiili olarak bir “staj” biçiminde uygulanmakta ancak süre, denetleme ve değerlendirme yönleriyle bilinen staj uygulamalarından ayrılmaktadır.

3+1 İşbaşı eğitimi modelinde öğrenciler bir yarıyıl boyunca staj yapmaktadır. Dönem sonu sınavlarını da kapsayan bu dönem ortalama 16 hafta sürmektedir. Staj süresince öğrencilerin üniversite ile organik bağı devam etse bile, çalışma ilişkisi açısından doğrudan işverenin otoritesi altında faaliyette bulunmaktadır. İşyeri düzenine ve kurallarına diğer çalışanlar gibi bağlı olmak zorunda olmakla birlikte belli bir düzeyde ücret hakkı elde etmektedir.

Bu araştırmada işbaşı eğitimi kapsamındaki öğrencilerin memnuniyet algıları çok yönlü olarak incelenmektedir. Araştırmadan elde edilecek bulgular, modelin gerek Honaz Meslek Yüksekokulu gerekse yükseköğretimde devamı ve yaygınlaştırılması konusunda veri sağlayacağı gibi işgücü piyasasının beklentilerine uygun nitelikli mezunların yetiştirilmesine katkı sağlayıp sağlamayacağı konusunda da fikir verebilir. Uygulamanın yeni olması nedeniyle bu araştırmaya mezunların memnuniyet durumları ve istihdam durumları dâhil edilememiştir. Ancak Akşit vd.’ne göre bu uygulamanın öğrencilerin mesleki bilgi birikimine -öğrenci perspektifinden- katkısı, oldukça yüksek bulunmuştur (Akşit vd., 2017).

2. Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırları

Araştırmada, Honaz MYO’nda uygulanan 3+1 işbaşı eğitimi modelinden yola çıkarak öğrencilerin uygulama ile ilgili memnuniyet algıları ölçülecek ve modelin işleyişi hakkında tahminlerde bulunulacaktır. Araştırma Denizli ili sınırları içinde faaliyet gösteren işletmelerden Honaz meslek yüksekokulu öğrencilerini stajyer olarak kabul eden işyerleri bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öğrencilere yazarlar tarafından oluşturulan anket uygulanmıştır. Anketler, beşli Likert cevap bileşenini içeren sorular ile katılımcıların demografik yapısına ilişkin diğer sorulardan oluşturulmuştur. Uygulama, soru formlarının dağıtılıp geri toplanması ile yapılmıştır. Araştırmaya katılanların okulda öğrendikleri teorik bilgileri pratiğe dökme becerileri, işyerine uyumu ve bunu etkileyen nedenlerin demografik (yaş, cinsiyet vb.) ve sosyo -demografik bileşenlerle (ücret, aile yapısı, işyeri kültürü vb.) olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın evrenini 2015 - 2016 güz ve bahar dönemlerinde işyeri eğitimi programı kapsamında staj yapmak için gerekli şartları sağlayan (staj yapacak öğrencinin akademik ortalamasının 1,80 değerinden yüksek olması gibi) ve Pazarlama, Lojistik, İşletme ve Dış Ticaret programında öğrenim gören ikinci sınıf öğrencilerin tamamı oluşturmaktadır. Araştırma evrenini oluşturan 203 (146 güz, 57 bahar dönemi) öğrenciye ulaşılmak hedeflenmiş, ancak farklı nedenlerden dolayı uygulama yapılacak öğrencilerin bir kısmına ulaşılamamıştır. Elde edilen 168 anketten, 163’ü geçerli kabul edilmiştir. Buna göre araştırma evreninin % 80,28’i ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Tablo 1’de katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

İşbaşı eğitiminin Yapıldığı Dönem	Öğrenci Sayısı	%
Güz	118	72,4
Bahar	35	21,5
Cevapsız	10	6,1
Toplam	163	100,0
Bölüm	Öğrenci Sayısı	%
Dış Ticaret	55	33,7
İşletme	49	30,1
Lojistik	47	28,8
Pazarlama	11	6,7
Cevapsız	1	0,6
Toplam	163	100,0
Öğrenim Türü	Öğrenci Sayısı	%
Birinci Öğretim	90	55,2
İkinci Öğretim	72	44,2
Cevapsız	1	0,6
Toplam	163	100,0
Cinsiyet	Öğrenci Sayısı	%
Erkek	87	53,4
Kadın	71	43,6
Cevapsız	1	0,6
Toplam	163	100,0
Sigortalayan Kurum	Öğrenci Sayısı	%
Üniversite	82	50,3
İş-Kur	66	40,5
Cevapsız	15	9,2
Toplam	163	100,0

2.1 Güvenilirlik ve Normallik Sınamalarının Yapılması

Cronbach's Alpha katsayısı anketin birinci kısmında bulunan ve İşyeri Eğitimi Programından memnuniyet algısı ölçmek için öğrencilere sorulan 17 sorudan elde edilen yanıtlar için hesaplanmış, güvenilirliğini ölçmek için kullanılan Cronbach's Alpha değeri 0,919 olarak bulunmuştur. Cronbach's Alpha katsayısı 0,80 ile 1,0 aralığında yer alan testler yüksek güvenilirliğe sahiptir (Alpar, 2011). Cronbach's Alpha katsayısının verilen aralıkta olmasından dolayı anketlerden elde edilen verilere istatistiksel analizler uygulamanın mümkün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmalarda kullanılacak olan istatistiksel tekniklerin belirlenmesinde temel ölçüt, analizlerde parametrik testlerin mi yoksa parametrik olmayan (non-parametrik) testlerin mi kullanılacağına karar verilmesidir. Parametrik testlerin kullanılabilmesi için bazı varsayımların sağlanıp sağlanmadığının test edilmesi gerekmektedir. Bu varsayımlardan biri de normal dağılım varsayımdır. Parametrik testlerin uygulanabilmesi için "Veriler normal dağılmaktadır" şeklinde kurulan H0 hipotezinin kabul edilmesi gerekmektedir. Hipotezin kabul edilmemesi durumunda, verilere parametrik testler yerine parametrik olmayan testlerin uygulanması gerekmektedir. Normallik varsayımını test etmede hem grafik hem de analitik yöntemler kullanılmaktadır. Literatüre bakıldığında, bahsi geçen yöntemler arasında Kolmogorov Smirnov test istatistiğinin daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu

çalışmada verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla öğrencilerin risk tolerans düzeylerini ölçmek için hazırlanan sorulardan elde edilen cevaplara Kolmogorov Smirnov testi uygulanacaktır. Bu yolla yapılacak normallik sınaması, her bir hipotez testi içinde uygulanacaktır.

Likert cevap bileşenli anketlerde Kolmogorov Smirnov test istatistiği yetersiz kalmaktadır. Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) katsayısının -2 ile +2 arasında olması durumunda da veriler normal dağılmaktadır (Kalaycı, 2014:6). Memnuniyet algısı ölçmek için sorulan 17 likert cevap bileşenli soru ile ortalamalarına ait betimleyici test istatistikleri Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Betimleyici Test Bulguları

Soru No	N	$\bar{x}$	SS	Skewness	Kurtosis
1	163	3,69	1,412	-,894	-,499
2	163	2,80	1,383	,046	-1,298
3	162	3,44	1,396	-,530	-,968
4	160	3,24	1,278	-,358	-,816
5	163	3,71	1,333	-,759	-,589
6	162	3,04	1,330	-,096	-1,053
7	160	2,89	1,452	-,050	-1,429
8	162	3,22	1,461	-,321	-1,260
9	163	4,14	1,121	-1,372	1,161
10	162	3,94	1,219	-,984	-,092
11	160	3,04	1,393	-,178	-1,279
12	161	3,68	1,262	-,874	-,131
13	161	3,58	1,367	-,668	-,751
14	157	3,69	1,334	-,837	-,437
15	159	3,00	1,428	-,066	-1,314
16	161	2,84	1,504	,045	-1,472
17	161	2,66	1,525	,315	-1,376
Ort.	137	3,31	,90339	-,578	-,187

Tablo 2’den elde edilen Skewness ve Kurtosis bulgularına göre bu değerlerin -2 ile +2 arasında yer alması nedeniyle verilere parametrik testlerin uygulanması gereklidir. Ancak bu sonuç Kolmogorov Smirnov istatistiğiyle desteklenmesi durumunda parametrik yöntemler, aksi takdirde parametrik olmayan yöntemler kullanılarak araştırma yürütülecektir.

2.2 Kullanılan İstatistikî Yöntemler, Hipotezler ve Bulgular

Çalışmada ortalamalar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için Bağımsız Örneklem t, One Way (Tek yönlü) ANOVA (Analysis of Variance) ve Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır.

Anılan testler ile aşağıda verilen 8 hipotez test edilmiştir:

H1: Cinsiyet ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H2: Staj yapılan dönem ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H3: Öğrenim türü ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H4: Sigortalayan kurum ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H5: Programlar ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H6: Servis hizmetinin bulunma durumu ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H7: İşbaşı eğitimi programı öncesi akademik ortalama ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H8: İşbaşı eğitiminin gerçekleştiği firmanın faaliyet alanı ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

2.2.1. Hipotez Testlerine İlişkin Bulgular

H₁: *Cinsiyet ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.*

Araştırmada cinsiyet ile işbaşı eğitimi programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Tablo 3’de elde edilen sonuçlara göre değerlendirilmektedir.

Tablo 3. Cinsiyet ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	SS	K-S* p değeri	t değeri	p değeri
Erkek	76	3,2562	0,95	0,200	-1,399	0,164
Kadın	57	3,4603	0,74			

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınaması için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,200 olarak bulunması nedeniyle, “Veriler normal dağılmaktadır” şeklinde kurulan H₀ hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha büyük bir değer alması nedeniyle kabul edilmiştir. H₀ hipotezinin kabul edilmesi parametrik testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle bağımsız örneklem t testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 3’de yer alan sonuçlar incelendiğinde kadın öğrencilerin işyeri eğitimi programından elde ettikleri memnuniyet algıları ($\bar{x}_k = 3,4603$) erkek öğrencilerin işyeri eğitimi programından elde ettikleri memnuniyet algılarından ($\bar{x}_e = 3,2562$) fazla olduğu görülmektedir. Fakat ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p = 0,164 > \alpha = 0,05$). Bu nedenle H₀ yokluk hipotezi kabul edilmiştir. Yani Cinsiyet ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, ileri sürülen H₁ hipotezi reddedilmiştir.

İki grubun arasındaki fark kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha hafif işlerde çalıştırılmalarından, mezuniyet sonrası işgücü kapsamına girmeyi erkek öğrencilere göre daha düşük öncelik tanımlarından ya da bu modelin kadın öğrenciler tarafından daha çok benimsenmiş olmasından kaynaklanabilir. Nitekim Karadeniz ve Kumaş’ın araştırmasında (2016:750), kız öğrencilerin stajla ilgili olumlu düşüncelerinin, erkek

öğrencilere göre daha olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak, Şahin (2009), Erdoğan ve Bulut (2015:166) araştırmalarında cinsiyetin sadece farklı sınıflardaki öğrenciler bağlamında, öğrenci memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

H₂: *Staj yapılan dönem ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.*

Honaz Meslek Yüksekokulu'nda işyeri eğitim programı 2015-2016 eğitim-öğretim yılının güz döneminde uygulamaya başlanmıştır. İlk uygulamadan elde edilen veriler ile güz dönemi sonunda çeşitli iyileştirmeler yapılmıştır. Yapılan iyileştirmelerin, öğrencilerin memnuniyet algıları üzerinde olumlu bir etki oluşturup oluşturmadığını belirlemek için Tablo 4'te elde edilen veriler ile değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 4. Staj Yapılan Dönem ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Staj Dönemi	N	$\bar{x}$	SS	K-S* p değeri	t değeri	p değeri
Güz	106	3,2397	0,911	0,061	-3,657	0,001
Bahar	25	3,7882	0,606			

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınaması için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,061 olarak bulunması nedeniyle, "Veriler normal dağılmaktadır" şeklinde kurulan H₀ hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha büyük bir değer olması nedeniyle kabul edilmiştir. H₀ hipotezinin kabul edilmesi parametrik testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle bağımsız örneklem t testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 4'teki ortalamalar sütununa bakıldığında, bahar döneminde staj yapan öğrencilerin güz döneminde staj yapan öğrencilere göre işyeri eğitim programından daha fazla memnun kaldığı sonucuna ulaşılmıştır ($\bar{x}_b = 3,7882 > \bar{x}_g = 3,2397$). Güz ve bahar dönemine ait memnuniyet algı ortalamaları arasındaki fark H₀ hipotezini reddedecek düzeydedir ($p = 0,001 < \alpha = 0,05$). Bir başka ifade ile ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Yukarıda bahsedilen ve güz dönemi sonrasında yapılan düzeltici-önleyici eylemlerin, bahar döneminde staj yapan öğrenciler üzerinde pozitif etki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ileri sürülen H₂ hipotezi kabul edilmiştir.

Bahar döneminde elde edilen daha yüksek memnuniyetin sebebi ilk staj dönemi sonrası yapılan iyileştirmeler olmasının yanında bahar döneminde işyeri ile ev/yurt arası ulaşımın kolaylaşması ya da öğrencilerin mezun olmaları için gereken zamanın kısalması olabilir.

Arpat vd. (2017:8) ile Türk vd. (2016:49)'da, 3+1 işbaşı eğitimi modelini ele aldıkları araştırmalarında bulgularımızı destekler yönde, bahar dönemi için daha pozitif skollara ulaşmışlardır. Arpat vd.'ne göre bahar döneminde öğrencilerin iş teklifi alma oranları daha yüksek iken (Arpat vd., 2017:8), Türk vd.'ne göre Sakarya Ali Fuat Cebesoy MYO'daki öğrencilerin %86,6'sı uygulamanın son yarıyılıda yapılmasını daha gerekli görmektedir (Türk vd., 2016:249).

H₃: *Öğrenim türü ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.*

Bu araştırmada öğrenim türünün, işyeri eğitimi programı memnuniyet algısı üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı da incelenmiştir. Başka bir ifade ile birinci öğretimde okuyan öğrencilerin memnuniyet algıları ile ikinci öğretimde okuyan öğrencilerin memnuniyet algılarının birbirlerinden istatistiksel olarak farklı olup olmadığı da araştırılmış, buna ilişkin değerlendirmeler Tablo 5'te elde edilen sonuçlara göre yapılmıştır.

Tablo 5. Öğrenim Türü ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Öğrenim Türü	N	K-S* p değeri	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p değeri
1. Öğretim	75	0,018	73,13	5484,50	1940,5	3831,5	-1,519	0,129
2. Öğretim	61		62,81	3831,50				

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınavı için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,018 olarak bulunması nedeniyle, "Veriler normal dağılmaktadır" şeklinde kurulan H0 hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha küçük bir değer olması nedeniyle kabul edilmemiştir. H0 hipotezinin kabul edilmemesi parametrik olmayan testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle Mann-Whitney-U testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 5'te verilen istatistikî değerlerden birinci öğretimde okuyan öğrencilerin, ikinci öğretimde okuyan öğrencilere göre işyeri eğitimi programından daha fazla memnun olduğu görülmektedir. Fakat sıra ortalamaları arasındaki fark H0 hipotezini reddedecek büyüklükte değildir ($p = 0,129 > \alpha = 0,05$). İkinci öğretim öğrencilerindeki düşük ortalama, öğrencilerin akşam-gece saatlerini eğitim-öğretim faaliyetlerine ayırmaları nedeniyle geç saatte uyuma alışkanlığı edinmeleri, başka işyerlerinde iş ilişkisi içinde olan öğrenciler için gece saatlerini başka işyerlerinde gelir getirici faaliyetlerde bulunarak geçirmek zorunda olmaları, diğer öğrenciler için sabah erken saatlerde işe gitme zorunluluğu nedeniyle oluşan uykusuzluk sorunundan kaynaklanabilir. Buna göre ileri sürülen H3 hipotezi reddedilmiştir.

Bilindiği gibi birinci öğretim öğrencilerinin yerleştirme puanları ikinci öğretim öğrencilerinin yerleşme puanlarından yüksek olmaktadır (Bkz. <http://2-yillik-bolumler.taban-puanlari.com/>). Bu durum MYO'ya yerleşen birinci öğretim öğrencilerinin, yerleştirme öncesi başarı durumlarının da ikinci öğretim öğrencilerine göre yüksek olduğuna işaret etmektedir. Hipotezin reddi ile bu bağlamda, MYO'ya yerleşme öncesi başarı durumunun da, işbaşı eğitimi memnuniyeti üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmayacağı söylenebilir. Bu sonuç H7 hipotezinin reddi ile de desteklenmektedir.

İleri sürülen H3 hipotezinin reddi, mesleki ve teknik eğitimde işbaşı eğitimi uygulaması için aynı zamanda bir fırsat ortaya çıkarmaktadır. Buna göre MYO'ya gelen öğrencinin kalifikasyonu ne olursa olsun, tüm öğrenciler için pozitif memnuniyet çıktıları elde edilebilmektedir. Bu durum, program sonrası mezun olan öğrencilerin nitelikli ara eleman profiline uygunluğu hakkında istendik sonuçların elde edilebileceğine işaret etmektedir.

H4: Sigortalayan kurum ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

İşyerlerinde işbaşı eğitim uygulaması yapan öğrencilerin sigorta primlerinin tahakkuku ve tahsilatı İşkur üzerinden ya da Üniversite üzerinden sağlanmaktadır. İşkur

üzerinden yapılan sigorta hem kısa hem de uzun vadeli sigorta kollarını kapsar iken, Üniversite üzerinden yapılan sigorta sadece kısa vadeli sigorta kollarını kapsamaktadır. Sigortalayan kuruma göre ortaya çıkan diğer farklılık ise öğrencinin ücret düzeyi üzerindedir. İşkur üzerinden sigortalanan öğrenciler asgari ücret düzeyinde İşkur tarafından ücretlendirilirken, Üniversite üzerinden sigortalananlar ise asgari ücretin % 15 - % 30'u düzeyinde ücret geliri elde etmektedir.

Bu farklılıkların öğrencilerin memnuniyetleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığına ilişkin test sonuçları Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. Sigortalayan kurum ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Sigortalayan kurum	N	$\bar{x}$	SS	K-S* p değeri	t değeri	p değeri
Üniversite	68	3,3114	0,8552	0,058	-0,647	0,519
İşkur	55	3,4150	0,9162			

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınaması için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,058 olarak bulunması nedeniyle, "Veriler normal dağılmaktadır" şeklinde kurulan H0 hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha büyük bir değer olması nedeniyle kabul edilmiştir. H0 hipotezinin kabul edilmesi parametrik testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle bağımsız örneklem t testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 6'daki göstergelere bakıldığında İşkur üzerinden staj yapan öğrencilerin memnuniyet algılarının, üniversite üzerinden staj yapan öğrencilerin memnuniyet algılarından daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ($\bar{x}_{İşk} = 3,4150 > \bar{x}_{üniv} = 3,3114$). Fakat İşkur üzerinden staj yapan öğrencilerin memnuniyet algı ortalaması ile üniversite üzerinden staj yapan öğrencilerin memnuniyet algı ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p = 0,519 > \alpha = 0,05$). Ortalamalar arasındaki farklılık H0 hipotezinin kabulünü gerektirmektedir. Buna göre ücret farklılıkları öğrenci memnuniyetleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. İleri sürülen H4 hipotezi bu bulgulara dayanarak reddedilmiştir.

İşkur üzerinden sigortalanan öğrencilerin asgari ücretin tamamını ücret olarak alması, Üniversite üzerinden sigortalanan öğrencilerin ise asgari ücretin % 15 - % 30'u düzeyinde ücret alması öğrenci memnuniyeti üzerinde, beklentilerin aksine anlamlı bir etki oluşturmamaktadır. Bunun nedeni özellikle Üniversite üzerinden sigortalanan öğrencilerin mesleki gelişimlerine maksimum katkı sağlayacak nitelikte işyeri eğitimi almaları olabilir. Bu durum öğrencilerin öğretim programı ile işyeri eğitimi aldığı işletme arasındaki doğru eşleşmeye işaret etmektedir.

H5: Programlar ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Bu araştırmada "İşbaşı eğitim programı kapsamında olan dört programdan en az birinin memnuniyet algı düzeyleri arasında fark vardır" şeklinde kurulan hipotez de Tablo 7 ve Tablo 8'de elde edilen bulgulara göre değerlendirilmiştir.

Tablo 7. Programlar ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Betimleyici İstatistikler

Program	N	$\bar{x}$	SS
Dış Ticaret	48	3,8493	0,5901
İşletme Yönetimi	41	2,9799	0,9479
Lojistik	40	2,8647	0,7999
Pazarlama	8	3,9853	0,7299

Tablo 7’de verilen ortalama değerlerine bakıldığında işyeri eğitimi programından memnuniyet algısının en yüksek pazarlama programında, en düşük ise lojistik programında okuyan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Lojistik programında oluşan memnuniyetsizliğin nedeni işyeri ile öğrencinin eğitim aldığı program arasındaki uyumsuz eşleşmeden veya yaptırılan işle eğitim alınan program arasındaki farktan ya da diğer programlara göre daha emek yoğun olan yapısından kaynaklanabilir. İşletme yönetimi programında oluşan düşük memnuniyet program içeriği ile ilgili olabilir. Bu sonuç, yönetim eğitimi veren bir programın ara eleman yetiştiriyor olması nedeniyle bir çelişki ve belirsizlik durumunun göstergesi olabilir. Bu programa mezuniyet sonrası doğrudan yönetici olmak beklentisiyle yerleşmiş öğrencilerin işbaşı eğitimi esnasında yönetim organının etki alanı içinde bulunan operasyonlarda çalıştırılıyor olması da, düşük memnuniyet bulgusunun başka bir nedeni olabilir.

Tablo 8. Programlar ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	K-S* p değeri	F değeri	p değeri	Fark (Tamhane Testi)
Gruplar arası	26,400	3	8,800	0,200	15,959	0,000	Dış Tic. - İşl. Yön. Dış Tic. - Lojistik İşletme Yön.- Paz. Lojistik.- Pazarlama
Gruplar içi	73,336	133	0,551				
Toplam	99,735	136	-				

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınaması için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,200 olarak bulunması nedeniyle, “Veriler normal dağılmaktadır” şeklinde kurulan H0 hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha büyük bir değer alması nedeniyle kabul edilmiştir. H0 hipotezinin kabul edilmesi parametrik testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle ANOVA testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 8’deki ANOVA test istatistiği değerlerine bakıldığında farklı programlarda öğrenci olmanın işyeri eğitim programı memnuniyet algısı üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu, bu farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ($p = 0,00 < \alpha = 0,05$). Değişkenler arasında anlamlı farklılığa neden olan alt boyutlar Post-Hoc testlerinden biri olan Tamhane T2 testi ile araştırılmıştır. Tamhane T2 testi, gruplararası varyansın eşit olmaması halinde kullanılacak Post-Hoc istatistiklerinden biridir (<http://www.alfaistatistik.com>). Varyansların homojenliği ölçümü Levene testi ile sağlanmakta ve p değerinin 0,05’ten büyük olması halinde varyansların homojen dağıldığı sonucuna ulaşılmaktadır (<http://www.edufixx.com/>). Veri setinden elde edilen Levene test istatistiği p değeri 0,023’dür. Bu sonuca göre gruplararası varyansın homojen olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tamhane T2 testi sonuçları Tablo 8’in “Fark” sütununda

gösterilmiştir. Tamhane T2 testi tarafından 0,05 anlamlılık düzeyinde üretilen sonuçlara göre;

- Dış ticaret programında okuyan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları ile işletme ve lojistik programlarında okuyan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları arasında,
- İşletme programında okuyan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları ile pazarlama programında okuyan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları arasında,
- Lojistik programında okuyan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları ile pazarlama programında okuyan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Bu bulgulara göre ileri sürülen H₅ hipotezi kabul edilmiştir.

H₆: Servis hizmetinin bulunma durumu ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Bu çalışmada işyeri eğitim programının yürütüldüğü ve servis hizmetinin verildiği işletmelerde staj yapan öğrencilerin memnuniyet algılarının, servis hizmetinin verilmediği işletmelerde staj yapan öğrencilerin memnuniyet algılarından farklı olup olmadığı, farklı olması durumunda ise bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı da Tablo 9’da elde edilen bulgulara göre değerlendirilecektir.

Tablo 9. Servis Hizmetinin Bulunma Durumu ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Servis Hizmeti	N	$\bar{x}$	SS	K-S* p değeri	t değeri	p değeri
Servis Var	62	3,5408	0,7410	0,200	2,263	0,025
Servis Yok	63	3,2017	0,9257			

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınavı için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,200 olarak bulunması nedeniyle, “Veriler normal dağılmaktadır” şeklinde kurulan H₀ hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha büyük bir değer olması nedeniyle kabul edilmiştir. H₀ hipotezinin kabul edilmesi parametrik testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle bağımsız örneklem t testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 9’da yer alan ortalama değerlere bakıldığında işyeri eğitimi programının uygulandığı işletmeler tarafından, servisin hizmetinin (öğrencilerin kısa sürede işletmelere ulaşabilmeleri için) sağlandığı durumda öğrencilerin memnuniyet algılarının diğer duruma göre arttığı görülmektedir. Ortalamada meydana gelen bu artış istatistiksel olarak anlamlıdır ($p = 0,025 < \alpha = 0,05$). Ortalamalar arasındaki farklılık H₀ hipotezini reddedecek düzeydedir. Buna göre ileri sürülen H₆ hipotezi kabul edilmiştir.

Bu sonuç öğrencilerde, ev-iş ulaşımı kolaylığını önceliklendiren bir zihin haritasına işaret etmektedir. Kolaylaşmış işyeri ulaşımı, öğrencinin programdan memnuniyetini arttıracak gibi uygulamanın çıktılarına da daha nitelikli hale getirebilecek bir argüman olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre öğrencilerin işbaşı eğitimi yapacağı işyeri planlaması yapılırken işyeri-ev ulaşımının kolaylığının da dikkate alınması gereklidir.

Bu sonuç ayrıca öğrencilerin uzun vadeli düşünme ve planlama becerilerinden yoksun olduğuna da işaret etmektedir. Buna göre işyeri eğitimlerinin çıktılarının

iyileştirilmesi için öğrencilere uzun vadeli düşünme becerilerinin kazandırılması gerektiği söylenebilir.

İşyeri-ev ulaşımı, işgücüne katılımı sadece öğrencilik döneminde değil, sonrasında da engelleyen faktörlerden biridir. Karadeniz vd. (2013:67), İşkur'un aktif istihdam politikası uygulamalarından biri olan mesleki eğitim kursları sonrasında da, kursiyerlerin işgücüne katılmama nedenlerinden birini "işin ikametgâha uzaklığı" olarak tespit etmiştir.

Bu bulguya göre, öğrencilerin işbaşı eğitimini yapacağı işyeri planlaması yapılırken, öğrencilerin ikametleri ile işyeri arası uzaklığın ve servis hizmetinin varlığının göz önüne alınması gereklidir.

H₇: İşbaşı eğitimi programı öncesi akademik ortalama ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Bu araştırmada öğrencilerin işyeri eğitime başlamadan önceki akademik ortalama ile işyeri eğitimi programı memnuniyet algısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı da araştırılmaktadır. Tablo 10'da akademik başarı düzeylerine göre elde edilen memnuniyet ortalamaları görülmektedir. Tablo 10 ve Tablo 11'den elde edilecek skorlarla yöntemin ve sonucun değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir.

Tablo 10. Akademik Başarı Düzeyine Göre Memnuniyet Puanları

Akademik Başarı Puanı	N	$\bar{x}$	SS	SE
1,80-1,99	8	3,2721	1,25768	,44466
2,00-2,29 arası	39	3,3348	,89589	,14346
2,30-2,79 arası	41	3,3845	,81774	,12771
2,80 ve üstü	38	3,3189	,96682	,15684
Toplam	126	3,3422	,90792	,08088

Pamukkale Üniversitesinde mezuniyet için aranan en düşük akademik başarı puanı 2,30 olarak koşullandırılmıştır. Tablo 10'a göre ortalamaların bir düzey üzerinde olan öğrencilerde (2,30-2,99), uygulamadan memnuniyet en yüksek ortalamaya sahiptir (3,3845). Ancak diğer grupların ortalamaları da bu sonuca yakın olarak elde edildiğinden, öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ne olursa olsun memnuniyet değerlerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 11'de akademik başarı puanlarının öğrenci memnuniyetine etkisine ilişkin test istatistikleri görülmektedir.

Tablo 11. İşbaşı Eğitime Başlamadan Önceki Akademik Ortalama ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Sonuçlar

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	K-S* p değeri	F değeri	p değeri
Gruplar Arası	0,136	3	0,045	0,200	0,054	0,984
Gruplar İçi	102,905	122	0,843			
Toplam	103,041	125	-			

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınaması için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,200 olarak bulunması nedeniyle, "Veriler normal dağılmaktadır" şeklinde kurulan H₀ hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha büyük bir değer olması

nedeniyle kabul edilmiştir. H0 hipotezinin kabul edilmesi parametrik testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle ANOVA testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 11’de yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında işyeri eğitimi programındaki öğrencilerin akademik ortalamaları ile işyeri eğitimi programından elde edilen memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür ($p = 0,984 > \alpha = 0,05$). Grup ortalamaları dikkate alındığında, sonuçlar birbirine çok yakındır. Buna göre öğrenci başarısının, işyeri eğitiminden duyulan memnuniyeti etkileyen bir unsur olmadığı söylenebilir. İleri sürülen H7 hipotezi bu bulguya dayanarak reddedilmiştir.

Bu sonuca göre öğrencinin örgün içerikte yürütülen derslerin performansının belirleyicisi olan akademik ortalamasının işyeri eğitimi memnuniyet algıları üzerinde rolünün bulunmadığı söylenebilir. Buna göre akademik başarı düzeyleri düşük olan öğrencilerinde işbaşı eğitiminden yüksek performans elde etmeleri beklenebilir.

Akademik başarı düzeylerinin düşüklüğünün gerekçesi genellikle MYO'lara sınavsız geçiş uygulaması ile ilişkilendirilmektedir (Tunç, 2005:80; Kızgın, 2005:126; Akpınar, 2003:22-3). Elde ettiğimiz bu sonuçlara göre sınavsız geçiş yoluyla MYO'lara kayıt yaptıran başarı düzeyi düşük öğrencilerin de, işbaşı eğitimi modeli ile yüksek istihdam olanağı elde etmeleri mümkün olabilir.

H8: *İşbaşı eğitiminin gerçekleştiği firmanın faaliyet alanı ile İşbaşı Eğitimi Programından memnuniyet algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.*

Araştırmada son olarak işbaşı eğitiminin gerçekleştiği firmanın faaliyet alanı ile işyeri eğitimi programından elde edilen memnuniyet algısı arasındaki ilişkinin varlığı da araştırılmış, faaliyet alanına ilişkin açıklayıcı istatistikler ve sonuçları Tablo 12 ve Tablo 13’de elde edilen verilerle değerlendirilmiştir.

Tablo 12. İşbaşı Eğitiminin Gerçekleştiği Firmanın Faaliyet Alanı ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan Betimleyici İstatistikler

Faaliyet Alanı	N	$\bar{x}$	SS
Tekstil	81	3,3834	0,86012
Kablo	3	3,4314	0,74018
Gümrükleme	7	4,4874	0,27321
Lojistik	4	3,6324	1,12677
Gıda	15	3,3529	0,63744
Diğer	22	2,8850	0,82960

Tablo 12’de yer alan istatistiklere bakıldığında öğrencilerin en fazla tekstil sektöründeki firmalarda işbaşı eğitimi aldıkları görülmektedir. Öğrencilerin işyeri eğitimlerini Denizli il sınırları içerisinde yapmalarının sağlanması ve Denizli’nin tekstil firmalarının ağırlıkta olduğu bir yerleşim yeri olması nedeniyle öğrencilerin büyük bir bölümü işbaşı eğitimlerini tekstil firmalarında gerçekleştirmektedir. Tablo 12’nin üçüncü sütununda yer alan ortalama değerlerine bakıldığında gümrükleme faaliyetinde bulunan firmalarda işbaşı eğitimi alan öğrencilerin diğer faaliyet alanlarında işbaşı eğitimi alan öğrencilere göre memnuniyet düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Memnuniyet ortalamaları karşılaştırıldığında gümrüklemeyi sırasıyla lojistik, kablo, tekstil, gıda ve diğer sektörler takip etmektedir.

Gümrükleme faaliyetinde bulunan firmalarda, “Dış Ticaret” programı öğrencileri işbaşı eğitimlerini icra etmektedir. Bu sonuç H5 hipotezi testinde elde edilen bulgularla da

desteklenmektedir. Dış ticaret programı öğrencilerinin memnuniyet ortalamaları tüm gruplar içindeki ikinci yüksek ortalamaya sahiptir ($\bar{x}=3,8493$).

Tablo 13. İşbaşı Eğitiminin Gerçekleştiği Firmanın Faaliyet Alanı ile İşbaşı Eğitimi Programı Memnuniyet Algısı için Hesaplanan ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	K-S* p değeri	F değeri	p değeri	Fark (Scheffe Testi)
Gruplar Arası	14,215	5	2,566	0,200	4,230	0,001	Tekstil-Kablo
Gruplar İçi	84,678	127	0,601				Kablo-Lojistik
Toplam	98,894	132	-				Kablo-Gıda

* Kolmogorov Smirnov

Normallik sınaması için uygulanan Kolmogorov Smirnov testi p değerinin 0,200 olarak bulunması nedeniyle, "Veriler normal dağılmaktadır" şeklinde kurulan H₀ hipotezi, hesaplanan p değerlerinin 0,05 anlamlılık düzeyinden daha büyük bir değer olması nedeniyle kabul edilmiştir. H₀ hipotezinin kabul edilmesi parametrik testlerin uygulanması gereğini ifade etmekte olup, bu nedenle ANOVA testi ile hipotez testi sağlanmalıdır. Tablo 13'deki ANOVA tablosuna bakıldığında farklı faaliyet alanlarında işbaşı eğitimi alan öğrencilerin, memnuniyet algısı üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı, bu farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ($p = 0,001 < \alpha = 0,05$). Varyansların homojenliğinin test edildiği Levene testi p değeri 0,248'dir. Bu sonuca göre gruplararası varyansın homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değişkenler arasında anlamlı farklılığa neden olan alt boyutlar Post-Hoc testlerinden biri olan Scheffe testi ile araştırılmış, test sonuçları Tablo 13'ün "Fark" sütununda gösterilmiştir. Scheffe testi grupların varyanslarının eşit, gözlem sayılarının (örneklem sayılarının) eşit olmadığı durumlarda tercih edilmektedir (Kayri, 2009:56). Test sonuçlarından 0,05 anlamlılık düzeyinde;

- Tekstil sektöründeki firmalarda işbaşı eğitimi alan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamalarıyla kablo sektöründeki firmalarda işbaşı eğitimi alan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları arasında,
- Kablo sektöründeki firmalarda işbaşı eğitimi alan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamalarıyla lojistik ve gıda sektörlerindeki firmalarda işbaşı eğitimi alan öğrencilerin memnuniyet algı ortalamaları arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre, ileri sürülen H₈ hipotezi kabul edilmiştir.

Sonuç

Meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin okul ile sanayi arasında bağ kuramamaları ve işgücü piyasalarının talebi olan ara eleman ihtiyacını karşılayacak niteliğe kavuşamamaları, mesleki ve teknik yükseköğretimin önemli sorunlarından birisidir. Bu sorunu gidermek için başvuru alan yeni yöntemlerden biri "işbaşı eğitimi" uygulamalarıdır.

İşbaşı eğitiminden duyulan memnuniyet algısı düzeyi sekiz hipotezle test edilmiştir. İlk hipoteze göre öğrencinin cinsiyeti ile uygulamadan duyulan memnuniyet arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Hem erkek, hem de kadın öğrenciler için birbirine yakın ve oldukça yüksek memnuniyet oranları elde edilmiştir. Bu sonuca göre kadın öğrencilerin işyerine yerleştirilmelerinde, kadın çalışanlar ile ilgili koruyucu mevzuatın dikkate alınarak planlama yapılmasının, dikkate alınması gereken tek uygunluk kriteri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bahar döneminde işbaşı eğitimi yapan öğrenciler, güz döneminde uygulama yapan öğrencilere göre daha iyi ortalamaya sahiptir. Bunun nedeni ilk staj dönemi sonrası yapılan iyileştirmeler, bahar döneminde işyeri ile ev/yurt arası ulaşımın kolaylaşması ya da öğrencilerin mezun olmaları için gereken zamanın kısalması olabilir. Ancak, tüm bu çıkarımlara ek olarak bahar dönemi sonu ortaya çıkan mezuniyet hali, işbaşı eğitiminin tamamlanmasından sonra her iki tarafa da önemli bir istihdam avantajı sağlamaktadır.

Öğrenim türünün, işbaşı eğitiminden duyulan memnuniyet üzerine anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Öğrencilerin İşkur ya da Üniversite üzerinden sigortalanmaları ve bu seçeneklerin neden olduğu ücret farklılığının da memnuniyet üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerin mesleki bilgi ve tecrübeyi, ücretten daha anlamlı bir gösterge olarak algıladıklarını göstermektedir. Öğrencilerin mesleki katkıyı ücretten önemli bir unsur olarak değerlendirmesi, mesleki yükseköğretimin niteliğinin artırılması için yapılacak tüm iyileştirici eylemlerin olumlu çıktılar üreteceğine işaret etmektedir.

İşbaşı eğitiminden duyulan memnuniyet, uygulamanın yapıldığı dört program açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Öğrencinin programı ile işbaşı eğitimi yapılan işletme arasındaki uyumsuz eşleşme bunun nedeni olabilir. Bunu ortadan kaldırmak için, özellikle daha düşük ortalamaya sahip olan bölümler ile daha uyumlu eşleşecek daha çok sayıda işletmeye, bu uygulamanın benimsetilmesi gereklidir. Bunun için gerek üniversite, gerek YÖK, gerekse meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları yoluyla, tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri yapılmalıdır.

İşyeri-ev/yurt ulaşım olanağı kolaylaşmış öğrencilerin, programdan memnuniyet düzeyleri anlamlı düzeyde daha yüksektir. Öğrencilerin kısa erimli düşünce yapısına örnek teşkil eden bu sonuca dayanarak, öğrencilerin işbaşı eğitimi yapacağı işyeri planlaması yapılırken, işyeri-ev ulaşımının kolaylığının da dikkate alınması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin akademik ortalamalarının, bir başka ifadeyle başarı düzeylerinin memnuniyet algılarını anlamlı derecede etkilemediği, erişilen bir diğer bulgudur. Buna göre başarı düzeyleri ne olursa olsun tüm öğrencilerin programdan homojen düzeyde fayda elde etmeleri muhtemel görülmektedir. Diğer yandan sektörel bazda ortaya çıkan memnuniyet farklılıklarının, “uyumsuz eşleşme” sorunlarının giderilmesi yoluyla ortadan kaldırılması mümkün görülmektedir. Ortaya çıkan bu sonuca göre, sınavsız geçiş yoluyla MYO'lara gelen öğrencilere de bu modelle nitelik kazandırılması ve düzgün işlerde istihdam olanağı sağlanması mümkün görülmektedir.

Bu araştırmada elde edilen memnuniyet oranlarının, model içindeki öğrencilerin iş teklifi alma ve işbaşı eğitimi yapılan/yapılmayan ve/veya aynı/farklı sektörlerde istihdam edilmesine sağladığı katkıların, yürütülecek başka araştırmalarla iletilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, B. (2003) *Meslek Yüksekokullarına Sınavsız Geçiş, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Kış-2003, S.33, ss.8-25.
- Akşit, A., B. Arpat, V.R. Kalfa (2017) *Analysis of the Contribution to Professional Knowledge of the Job Training Within the Student Perspective in the 3+1 Education Model – The Example of Honaz Vocational School*, **European Scientific Journal**, July-2017, Special Edition.

- Akşit, A., V.R. Kalfa, B. Arpat (2016) *Bir İşveren-Öğrenci Buluşması Modeli – Meslek Yüksekokullarında İşbaşı Eğitimi Programında Öğrenci Algılarının Belirlenmesi: Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği*, **Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi**, 12-14.10.2016, Bilecik.
- Arpat, B., M. Tokbaş, B. Çamurdan, A. Akşit (2017) *Meslek Yüksekokullarında 3+1 Eğitim Modeli Stajlarında Yapılan İş Teklifleri Üzerine Bir Araştırma: Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği*, **International Journal of Academic Value Studies**, C.3, S.14, ss.1-11.
- Alkan, R.M., M. Suiçmez, M. Aydınkal, M. Şahin (2014) *Meslek Yüksekokullarındaki Mevcut Durum: Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri* **Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt.4, Sayı.3, ss.133-140.
- Alpar Reha (2011) **Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler**, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydemir, D.H. (2016) *Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaz Stajı Uygulamasına Bakışı: Sağlık Hizmetleri Örneği*, **Türk Yaşam Bilimleri Dergisi**, 1(1), 34-42.
- Beebe, A., Blaylock, A., Sweetser, K.D (2009) *Job Satisfaction In Public Relations Internship*, **Public Relations Review**, 35, 156-158.
- Çetin, Ş. (2005) *Öğrenci Stajlarında Yararlanılan Dersler Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği*, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, 16(2): 153-169.
- Dilay , Y., Özkan, A., Kilit, M. (2015) *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Makine Programı Öğrencilerinin Staj Yapma Eğilimlerinin Belirlenmesi*, **4th International Vocational Schools Symposium**, 21-23 Mayıs, 2015, Yalova, 1-8.
- Emir, O., Arslan, S., Kılıçkaya, S. (2008) *Turizm İşletmeciliği Programı Öğrencilerinin Staj Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği*, **Afyon Kocatepe Üniversitesi IIBF Dergisi**, 10(2): 273–291.
- Emir, O., Pelit, E., Arslan, S. (2010) *Turizm Alanında Önlisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Öncesi Ve Sonrası Görüşlerinin Karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği)*, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 9, Sayı 33, 141-165.
- Erdoğan E., E. Bulut (2015) *İşletme Bölümü Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Araştırılması*, **Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi**, C.11, S.26, ss.151-169.
- Göktürk İ. E., Aktaş, M. A., Göktürk Ü., (2013) *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokullarının Eğitim Sürecinde; Uygulama Açısından Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*, **Electronic Journal of Vocational Colleges**, Aralık 2013 UMYOS Özel Sayı, 16-22.
- Güler, Z. (2015) *Meslek Yüksekokullarında Staj Sorunsalı: David A. Kob'un Yaşantısal Öğrenme Kuramı Kapsamında Eskişehir Meslek Yüksekokulu Büro Yönetimi ve Asistanlığı Öğrencilerinin Stajlarının Değerlendirilmesi ve Öneriler*, **1. Ulusal Şişli Sempozyumu**, 4-5 Haziran 2015, 409-430.
- İçli, G. (2007) *İşletmelerin Meslek Yüksekokulu Mezunları ile İlgili Görüşleri ve Beklentileri (Lüleburgaz İlçe Sınırlarında Faaliyet Gösteren İşletmeler Üzerinde Bir Araştırma*. **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt.XXIII, Sayı.2, ss.263-272.

- Kalaycı, Ş. (2014) **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Asıl Yayın Dağıtım.
- Karacan, S., Karacan, E. (2004) *Meslek Yüksekokullarında (MYO) Yapılan Staj Uygulamalarına İlişkin Bir Araştırma: Kalite ve Verimlilik İçin İş Yerleri – MYO İşbirliğinin Gereği*, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8(2), 168-184.
- Karadeniz, H.K., O. Karadeniz (2016) *Türkiye’de Mesleki Yükseköğretimde Staj Konusunda Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, **İSVET-2016**, 12-15.10.2016, Hitit Üniversitesi, ss.795-801.
- Karadeniz, O., H. Kumaş (2016) *Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İstihdam Edilebilirliğini arttırmada Mesleki Uygulamalar Dersi (3+1 Programlarının) ile İşkur İşbaşı Eğitim Programlarının Rolü: Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği*, **UMYOS, 5th International Vocational Schools Symposium**, Bosna.
- Karadeniz, O., H.K. Karadeniz, M.L. Kocaalan, B. Arpat (2013) **Mesleki Eğitim Kurslarına Katılanların İşgücü Piyasasındaki Durumu Araştırması**, Ankara: ILO Türkiye Ofisi.
- Karunaratne, K., Perera, N. (2015) *Students’ Perception on the Effectiveness of Industrial Internship Programme*, Proceedings of the International Conference on Global Business, Economics, Finance and Social Sciences (**GB15_Thai Conference**) Bangkok, Thailand, 1-16.
- Kayri, M. (2009) *Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri*, **Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, C.19, S.1, ss.51-64, Elazığ.
- Kızgın, Y. (2005) *Sınavsız Geçiş (METEB)Sistemi ile Gelen Öğrencilerin Başarılarının İstatistiksel Analizi: Muğla Üniversitesi Muğla Meslek Yüksekokulu Örneği*, **“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C.7, S.2, ss.119-129.
- Morrison, E.C. (2005) **Educational Leadership Supporting New Educators**, Trial by fire, Volume 62, No. 8, 66-68.
- Renganathan, S., Abdul Karim, Z.A.B., Li, C.S. (2012) *Students Perception of Industrial Internship Programme*, **Education + Training**, Volume 54, No. 2/3, 180- 191.
- Şahin, A. E. (2009) *Eğitim Fakültesinde Hizmet Kalitesinin Eğitim Fakültesi Öğrenci Memnuniyet Ölçeği (ef-ömö) ile Değerlendirilmesi*, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 37.
- Taşkın, M. (2006) **Ortaöğretim Turizm Eğitiminde Staj ve İzmir İli Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Liselerinde Bir Uygulama**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Tekbalkan, M. (2015) *Önlisans Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Staj Uygulamasına Yönelik Öğrencilerin Bakışları: Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde Bir Uygulama*, **Electronic Journal Of Vocational Colleges**, 4. Umyos Özel Sayısı, 16-22.
- TOBB (2007) **Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim Konusundaki Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Ankara: TOBB Mesleki Eğitim Komisyonu.
- Tunç, A. (2005) *Yüksek Okullarına Sınavsız Geçişin Değerlendirilmesi*, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C.1, S.2, ss.75-81.

Türk, K., S. Bakkal, D. Türk (2016) *Meslek Yüksekokullarında Yeni Bir Model Olarak Uygulanan 3+1 Mesleki Uygulama Modelinin Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi- SAÜ Ali Fuat Cebesoy MYO Örneği*, **ISVET 2016**, Hitit Üniversitesi, 12-15.10.2016, ss.249-254.

Yeşil, Y. (2015) **KOBİ'lerde Eğitim ve Geliştirmenin Örgütsel Bağlılıkla İlişkisi: Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi'nde Bir Araştırma**, Sakarya Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Yücekaya, P., Gürol, P., Kara, K. (2016) *Lojistik Bölümü Öğrencilerinin Staj Yeri Seçiminin Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) Yardımıyla Tespit Edilmesi*, **Journal of Life Economics**, Sayı 10, 235-254.

Yürekli, E., V. R. Kalfa (2016) *Stajyer Öğrencilerin Mesleki Atılganlık Düzeylerinin Araştırılması: PAÜ Honaz Meslek Yüksekokulunda Bir Alan Araştırması*, **ISVET 2016**, Hitit Üniversitesi, 12-15.10.2016, 684-700.

<http://2-yillik-bolumler.taban-puanlari.com/http://www.alfaistatistik.com/single-post/2014/02/03/PostHoc-%C3%87oklu-Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1rma-Testleri>

<http://www.edufixx.com/spss/bagimsiz-ornekleme-t-testi-independent-sample-t-test-nedir-nasil-yapilir/>